PRZEWODNIK

TWIERDZA MODLIN

PARK TRZECH KULTUR

Szczęśliwego Nowego Dworu!

www.nowydwormaz.pl

TWIERDZA MODLIN

Tekst: Martyna Kordulewska, Aneta Pielach-Pierścieniak, Bartosz Rogiński.

Przy tworzeniu tekstu wykorzystano informacje zwarte w:

- publikacjach Ryszarda Bochenka i Piotra Oleńczaka

- informatorach turystycznych wydanych przez Miasto Nowy Dwór Mazowiecki.

Zdjęcia: Damian Ochtabiński, Żaneta Żmuda-Kozina, archiwum Urzędu Miejskiego, Marek Jakuczek, archiwum prywatne.

Projekt, skład i druk: Grupa ST-ART.

Egzemplarz bezpłatny

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Mazowsze. serce Polski

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Wydatek współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013

PARK TRZECH KULTUR

SPIS TREŚCI

Historia 5

Trzy kultury 6

Architektura 11

Najbliższe otoczenie 12

Przyroda 15

Imprezy cykliczne 16

Centrum Informacji Turystycznej 16

Ekspozycja muzealna w Twierdzy Modlin 17

Baśka Murmańska 17

Park został założony przez Rosjan na przełomie XIX i XX w. lub w początkach XX w. na stoku bojowym sztucznie usypanym jeszcze w czasach napoleońskich. Pod stokiem w kilku miejscach mogły się zachować chodniki minerskie, do których obecnie nie ma dostępu. Usytuowany w centralnej części Twierdzy Modlin park, powiązany był koncepcyjnie z sąsiednimi carskimi blokami i kasynem oficerskim. Po odzyskaniu niepodległości uporządkowano go i nadano mu imię Romualda Traugutta. Sięgał on wówczas aż do Narwi – jego zwieńczeniem był wiadukt przy Bramie Ostrołęckiej połączony schodami z przystanią pływacką.

Korespondent czasopisma „Polska Zbrojna" w wydaniu z 15 sierpnia 1923 r. napisał, że 5 sierpnia tegoż roku [w 59. rocznicę stracenia Traugutta za udział w Powstaniu Styczniowym] odbyło się uroczyste otwarcie i poświęcenie parku, który „został wykończony i doprowadzony do porządku staraniem dowódcy twierdzy pułk. [Edwarda] Malewicza".

Obecny obszar parku ukształtował się po II wojnie światowej. Już bez nazwy, rozciągał się między kasynem i blokami carskimi. Przekształcono wtedy układ alej parkowych, wprowadzono asfalt i małą architekturę, w tym muszlę koncertową oraz elementy symbolizujące stacjonujące w twierdzy jednostki (kamienne obeliski).

Nazwa Park Trzech Kultur istnieje od 2014 r. i nawiązuje do trzech kultur, które miały największy wpływ na rozwój Twierdzy Modlin. Staraniem władz Nowego Dworu Mazowieckiego przeprowadzono rewitalizację parku w oparciu o historyczny układ alej parkowych, nawiązującą do czasów jego świetności. Ożywiona przestrzeń stała się ośrodkiem wielu wydarzeń kulturalnych skierowanych do mieszkańców i turystów.

...ski wymaga wydatku 5000
...samo Włoch.
...000 kosztuje Francuz, Belgij-
...z szereg „blaszanych żołnie-
...ch potencji, jak Urugwaj,
San Salvador i Luxemburg.
...000 mk. zadawalniają się
Brazylja, Peru, Hiszpanja
Niżej 2000 mk. stoją: We-
Ekwador, Estonja, Łotwa,
...Nikaragua, San Domingo i
...iżej 1000 mk. wymaga żoł-
...osławji, Bułgarji, Nowej Ze-
...ragwaju, Niemiec (?!). Por-
...boliwja, Litwa, Austrja płacą
...jakom po 633 mk.
...rym końcu tej litanji wydat-
...ynych stoi szary żołnierz
...który na ekwipunek i wyży-
...pochłania rocznie „aż" całe
...złotych.
...najniższy szczebel wydatków
...ch, bo tyle samo wydaje

KORESPONDENCJE

Uroczystości sierpniowe w Modlinie.

Modlin, w sierpniu.

Dnia 5 sierpnia b. r. w Obozie Warownym Modlin odbyło się uroczyste otwarcie i poświęcenie parku im. Romualda Traugutta.

O jedenastej przed południem w kościele garnizonowym na Placu Rewji odbyła się zwykła msza, po której ks. kapelan Wójcik wygłosił okolicznościowe kazanie do żołnierzy w związku z 59 rocznicą stracenia na stokach warszawskiej Cytadeli bojowników o wolność oraz z okazji 9-ej rocznicy wymarszu Legjonów na bój o Polskę.

Wieczorem rozpoczęło się poświęcenie parku, który został wykończony i doprowadzony do porządku staraniem dowódcy twierdzy pułk. Malewicza.

U wylotu głównej alei ku rzece zbudowano nad ulicą Księstwa Warszawskiego silny i wysoki wiadukt, który schodami łączy się z przystanią pływacką. Pracę wykonał w nader krótkim czasie i w trudnych warunkach kpt. Sewerin ze swym XVIII baonem saperów.

Na placu koło kasyna wobec zebranych gości i wojskowych kpt. Jastrzębski mówił o znaczeniu powstania styczniowego. Na wezwanie mówcy obecni powstali i trzykrotnym „Niech żyją!" oddali hołd uczestniczącym w uroczystości weteranom. Dalej wręczyły im kwiaty.

Dowódca twierdzy podziękował następnie zebranym za udział w uroczystości, podkreślając wydatną pracę i pułku saperów i marynarzy w budowie wiaduktu, przystani i upiększenia parku. Na zakończenie odśpiewano przy dźwiękach orkiestry saperskiej „Rotę" i nastąpiła defilada przy świetle pochodni i odegranie capstrzyku.

Wieczorem odbył koncert orkiestr na werandzie kasyna.

Z.

KULTURA FRANCUSKA

Decyzję o budowie Twierdzy Modlin podjął Napoleon Bonaparte. Było to dokładnie 1 grudnia 1806 roku. Napoleon twierdził, że „kto posiada Warszawę, Modlin i Serock, włada całą Polską". Pierwotnie miała być to twierdza tymczasowa, zlokalizowana na dwóch kępach znajdujących się u ujścia Narwi do Wisły. Rozkaz o jej zaprojektowaniu i wybudowaniu otrzymał generał Prosper de Chasseloup-Laubat. Podczas rozpoznawania terenu generał dostrzegł na wysokim brzegu obok wsi Modlin lepszą lokalizację i twierdzę zaczęto budować tu, gdzie znajduje się ona obecnie. Już dwa lata później modlińska forteca uzyskała wstępną gotowość bojową. W owym czasie wybudowano drewniane, wolnostojące pawilony – koszary dla żołnierzy oraz murowany obiekt koszarowy, w którym mieściły się szpital, apteka i magazyn mundurowy, a także ukończony został całkowicie wał główny twierdzy.
W kolejnych latach Napoleon zmienił przeznaczenie fortecy – z magazynu żywności na obóz warowny. Na budowniczego twierdzy mianował Jean Mallet'a de Grandville'a. Codziennie przy jej budowie pracowało nawet kilkanaście tysięcy ludzi.
Lata świetności Twierdzy Modlin w czasach napoleońskich przypadają na okres 1810 – 1812. Wówczas została ona ustanowiona przez Napoleona główną twierdzą Księstwa Warszawskiego. Dekretem Księcia Warszawskiego Fryderyka Augusta z 1 lutego 1812 r. Modlinowi nadano też status miasta. Z tego okresu pochodzą nowe fortyfikacje, według projektów francuskiego Komitetu Fortyfikacyjnego, w ostateczny kształt których miał wkład sam Napoleon.

W sierpniu 1812 r., w związku z wyprawą na Moskwę nastąpiło zawieszenie robót fortyfikacyjnych. Do tego czasu wykonano m.in. obiekty, które możemy podziwiać po dziś dzień: ziemne obwarowanie główne twierdzy składające się choćby ze stoku bojowego, na którym powstał park; główne przejście komunikacyjne twierdzy – murowana Brama Północy, naprzeciwko której usypano jeden spośród kilku rawelinów, czy prochownia z 1811 r. Niezakończone zostały obwarowania zewnętrzne.

Okres napoleoński w Twierdzy Modlin zakończył się wraz z klęską Bonapartego pod Moskwą. Modlińska twierdza jako samotny bastion przez prawie rok była oblężona przez Rosjan. Poddała się dopiero 1 grudnia 1813 roku.

www.nowydwormaz.pl

TRZY KULTURY

KULTURA ROSYJSKA

Okres rosyjski w Twierdzy Modlin zaczął się zaraz po jej kapitulacji w 1813 roku, kiedy to wkroczyli do niej Rosjanie. Przez kilkanaście lat nie podejmowali rozbudowy, ale po klęsce Powstania Listopadowego docenili położenie fortyfikacji i włączyli ją do systemu obrony Carskiej Rosji. W 1832 roku rozpoczęto wielką rozbudowę twierdzy, a pracami kierował inż. gen. Iwan Dhen przy udziale gen. Aleksandra Feldmana. Wtedy powstały m.in. potężne ceglane działobitnie oraz wielokilometrowe zewnętrzne wały obronne wzmocnione murem Carnota. W pozostawionym w zasadzie bez zmian wewnętrznym obwarowaniu rozpoczęła się budowa ponad dwukilometrowych koszar obronnych, które ostatecznie ukończono w 1844 roku. Koszary mogły pomieścić nawet 20 tys. wojska. Wybudowane zostały także nowe bramy, m.in. Poniatowskiego, Dąbrowskiego i Ostrołęcka, a istniejąca wówczas francuska Brama Północy została zamurowana. Z czasów rosyjskich pochodzi większość obiektów, które dziś możemy oglądać w Twierdzy Modlin. Są to m.in. spichlerz zbożowy, Działobitnia Dhena, ciąg aprowizacyjny, Korona Utracka, Kojec Meciszewskiego, Wieża Ciśnień, Kasyno Oficerskie, bloki carskie, łaźnia i pralnia. Rosjanie założyli również pod koniec XIX w. w twierdzy park, który dziś nosi nazwę „Parku Trzech Kultur".
W związku z rozwojem artylerii (druga połowa XIX w.) i jej coraz większym zasięgiem podjęta została decyzja o umocnieniu Twierdzy. Tym samym na przełomie XIX i XX w. rozpoczęła się budowa wielkiej twierdzy fortowej. W latach 1883-88 na otaczających ją przedpolach wzniesiono osiem fortów w postaci budowli ceglano-ziemnych. Dopiero co przebudowana kosztem ok. 6 mln rubli modlińska twierdza wymagała jednak ponownej modernizacji w związku z nowym rodzajem granatów artyleryjskich. Zmusiło to Rosjan do przebudowy fortów wykorzystując nowe tworzywa – beton i pancerz. Kolejna rozbudowa prowadzona od 1912 r. objęła powstanie zewnętrznego pierścienia fortów oraz nowych prochowni.
Twierdza Modlin była oczkiem w głowie cara Mikołaja I – władca odwiedził ją aż 17 razy. W Modlinie przyjmował głowy innych państw. W tym celu na dziedzińcu twierdzy wybudowano nieistniejący już dziś pałacyk, w którym mieściły się cesarskie pokoje. Swoje komnaty miał car także w nieistniejącej dziś części koszar. Stamtąd podziwiał wspaniałe widoki ujścia Narwi do Wisły. Twierdza była też ważnym ośrodkiem prawosławnym nad Wisłą, dlatego nie mogło zabraknąć soboru, który stanął na dziedzińcu koszar.
W czasie gdy fortyfikacją władali Rosjanie była ona najpotężniejszą twierdzą Królestwa Polskiego i jedną z najsilniejszych ówczesnej Europy. W 1834 r., na cześć patrona Rosji Św. Jerzego, nadano Modlinowi nową nazwę – Nowogieorgijewsk (najważniejszy patron dla najwyższej rangą twierdzy rosyjskiej). Nazwa ta przetrwała, jako urzędowa, aż do 1915 roku.
Rosjanie zakończyli swoje panowanie w Twierdzy Modlin 20 sierpnia 1915 roku, kiedy to w czasie I wojny światowej zdobyli ją Niemcy.

PARK TRZECH KULTUR

gen. I. Ledóchowskiego
gen. W. Chrzanowskiego
ks. J. Poniatowskiego
Al. Polska - Jaworowa
Polish - Sycamore alley
Al. Francuska - Modrzewi
French - Larch alley
Al. Rosyjska - Rekreacyjna
Russian - Recreational alley
do szlaku zielonego
to the green trail
do szlaku czarnego
to the black trail

LEGENDA *LEGEND*

- Park Trzech Kultur *The Park of Three Cultures*
- inne tereny zielone *other green areas*
- tereny zabudowane *developed areas*
- obwałowanie ziemne *earth embankment*
- murowane obiekty zabytkowe *brick historic facilities*
- alejki parkowe *park alleys*
- aleja rekreacyjna (asfaltowa) *recreational alley (asphalt)*
- szlaki turystyczne *tourist trails*
- wypożyczalnia rowerów *bicycle rental outlet*
- punkt widokowy *viewing stand*
- pomnik *monument*
- obelisk *obelisk*
- altana parkowa - scena *park garden house – the stage*
- muzeum *museum*
- toaleta *toilet*
- przewijak *infants' room*
- informacja o parku *information on the park*
- informacja turystyczna *tourist information*
- strefa odpoczynku *the resting zone*
- schody *stairs*

CENNE PRZYRODNICZO OKAZY DRZEW *PRECIOUS SPECIMEN OF TREES*

1. Grusza pospolita Pyrus communis *Common pear*
2. Jesion wyniosły Fraxinus Excelsior *Common ahs*
3. Olsza szara Alnus incana *Grey alder*
4. Świerk pospolity odm. zwisająca Picea abies Pendula Norway spruce
5. Daglezja zielona Pseudotsuga menziesii Carriere *Douglas fir*
6. 8 Kasztanowiec krwisty Aesculus pavia Red buckeye
7. Buk zwyczajny strzępolistny Fagus sylvatica Laciniata European beech
9. Buk zwyczajny Fagus sylvatica Common beech
10. Jarząb szwedzki Sorbus intermedia *Swedish whitebeam*
11. 12 Topola biała Populus alba *Silver poplar*

OBIEKTY TWIERDZY MODLIN NA SZLAKACH *FACILITIES OF THE MODLIN FORTRESS ON THE TRAILS*

Szlak niebieski *Blue trail*

- 12 Kasyno Oficerskie *The Officers' Canteen*
- 14 Pomnik Obrońców Modlina *The Monument to the Modlin Defenders*
- 5 Bloki carskie *The Tsarist buildings*
- 9 Brama Ks. J. Poniatowskiego *The Prince Józef Poniatowski Gate*
- 11 Działobitnia gen. Dehna *The General Dehn's Canon Post*
- 6 Prochownia *The gunpowder magazine*
- 23 Łaźnia i pralnia garnizonowa obecnie Hotel Royal *The Bath House and the Garrison Laundry – now, Hotel Royal*
- 4 Reduta Napoleona *The Napoleon's Redoubt*

Szlak czerwony *Red trail*

- 7 Brama Ostrołęcka *The Ostrołęcka Gate*
- 24 Dawna stacja gołębi pocztowych *The former loft of pigeons (closed)*
- 17 Koszary obronne *The defensive barracks*
- 10 Brama gen. J. H. Dąbrowskiego *The Gen. Jan Henryk Dąbrowski Gate*
- 20 Prochownia *The gunpowder magazine*
- 8 Brama Północy *The Northern Gate*
- 22 Rawelin *Ravelin*
- 16 Brama Kadetów *The Cadets' Gate*
- 21 Prochownia *The gunpowder magazine*
- 9 Brama Ks. J. Poniatowskiego *The Prince Józef Poniatowski Gate*
- 13 Wieża Czerwona *The Red Tower*

Szlak zielony *Green trail*

- 7 Brama Ostrołęcka *The Ostrołęcka Gate*
- 25 Elektrownia Modlin *The Power Station Modlin*
- 17 Koszary obronne *The defensive barracks*
- 1 Spichlerz *The granary*
- 2 Kojec płk. Meciszewskiego *Col. Meciszewski's Caponier*
- 3 Korona Utracka *The Utracka Crown*
- 26 Cmentarz Wojenny *The Military Cemetery*

Szlak czarny *Black trail*

- 3 Korona Utracka *The Utracka Crown*

Szlak żółty *Yellow trail*

- 12 Kasyno Oficerskie *The Officers' Canteen*
- 14 Pomnik Obrońców Modlina *The Monument to the Modlin Defenders*

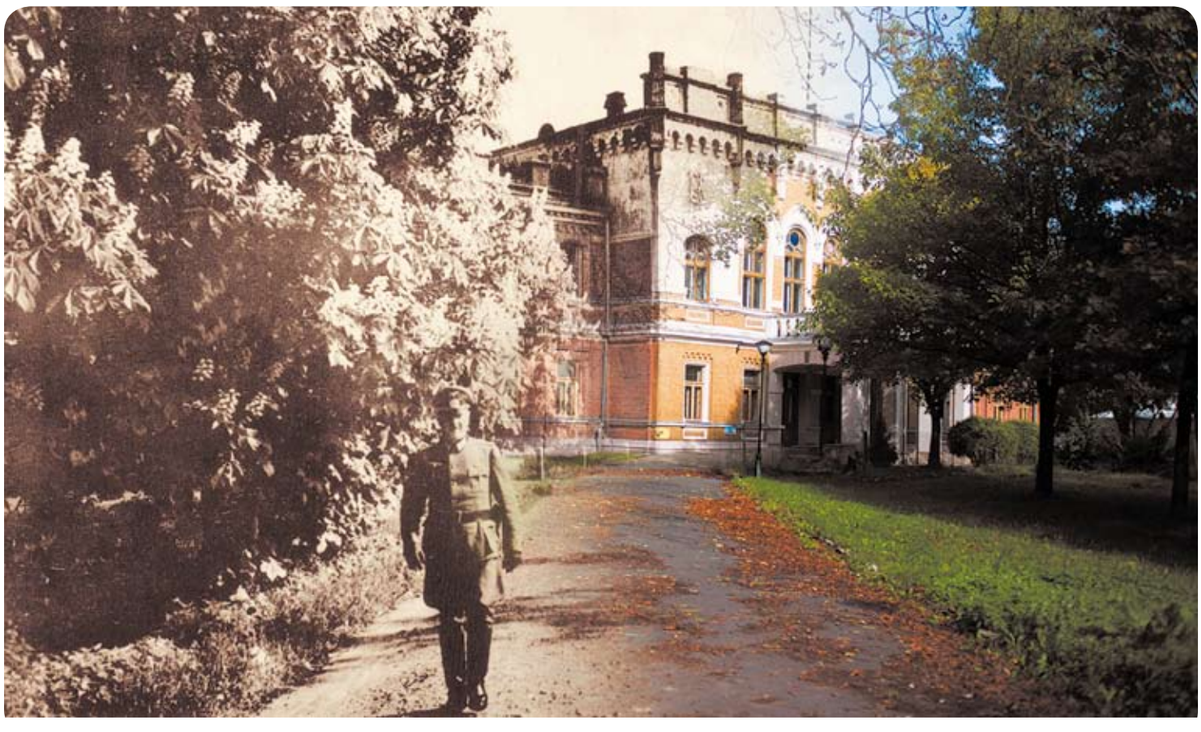

KULTURA POLSKA

Od początku swego istnienia, duży wkład w dziedzictwo Twierdzy Modlin mieli także Polacy. Roboty fortyfikacyjne za czasów napoleońskich nadzorowali polscy inżynierowie wojskowi, jak choćby Ignacy Prądzyński. Twierdza Modlin odgrywała też ważną rolę w istotnych dla polskiej historii wydarzeniach. Wspomnieć należy m.in. Powstanie Listopadowe, kiedy to forteca znalazła się w rękach powstańców i była wsparciem dla armii polskiej. Wtedy też prowadzono prace fortyfikacyjne pod kierownictwem Augusta Szulca i komendanta Twierdzy, Ignacego Ledóchowskiego. Wyeliminowano wówczas błędy popełnione przez francuskich projektantów. Ogromne nadzieje pokładano w twierdzy także w planach Powstania Styczniowego. Niestety spisek przejęcia znajdujących się tu składów amunicji został wykryty. Co ciekawe, wielka rozbudowa rosyjska twierdzy przez inż. gen. Iwana Dhena odbywała się według wskazań pozostawionych przez Ignacego Prądzyńskiego oraz przy udziale inżynierów polskiego pochodzenia.
Okres polski w Twierdzy Modlin rozpoczął się z końcem I wojny światowej, kiedy to załoga niemiecka została rozbrojona przez grupę polskich żołnierzy. Władzę przejęło wojsko polskie, a komendantem Twierdzy Modlin został płk Edward Malewicz.
Niedługo po zakończeniu I wojny światowej fortecę czekał kolejny ważny sprawdzian. Wybuchła wojna polsko – bolszewicka.
Po zakończeniu walk, pomimo zniszczeń wojennych, Modlin nadal był ważnym garnizonem wojskowym, a także odgrywał znaczącą rolę jako ośrodek szkolnictwa wojskowego. Mieściły się tutaj: Korpus Kadetów, Szkoła Podchorążych Broni Pancernych, Centrum Wyszkolenia Saperów. Stacjonowały jednostki piechoty, saperskie, inżynieryjne. 8 listopada 1918 roku dekretem Józefa Piłsudskiego powołano do życia Polską Marynarkę Wojenną, a jej pierwszym portem była właśnie Twierdza Modlin. Powstała tu również stocznia, gdzie budowano mniejsze jednostki pływające.

W okresie międzywojennym zmieniono status twierdzy na obóz warowny. Prace budowlane ograniczały się do konserwacji obiektów i wzmacniania fortów. Wtedy też powstała elektrownia, którą w 1924 r. uruchomili żołnierze Batalionu Elektrotechnicznego oraz wybudowano kilka bloków mieszkalnych dla wojskowych. Dawny sobór rosyjski przemianowano na świątynię rzymskokatolicką. Tuż przed II wojną światową wybudowano schrony bojowe.

We wrześniu 1939 roku modlińska forteca stała się ważnym przyczółkiem obronnym stolicy. Broniło jej 17 tys. żołnierzy. Po bohaterskich walkach Twierdza Modlin poddała się dopiero 29 września, dzień po kapitulacji Warszawy.
Po II wojnie światowej w twierdzy stacjonowało kilka tysięcy żołnierzy, wtedy też wiele obiektów zostało rozebranych, w tym kościół na terenie koszar. Rozpoczęto budowę lotniska wojskowego. W 1958 roku utworzono tu elitarną Wyższą Szkołę Pilotów, która wyszkoliła tysiące lotników. Po modlińskim niebie latali też piloci z 45. Lotniczej Eskadry Doświadczalnej. Dziś latają tu samoloty, których portem jest Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa-Modlin – lotnisko cywilne, powstałe na bazie dawnego lotniska wojskowego.

Zpoczątkówxxw.pozostaływTwierdzycmentarzforteczny–najprawdopodobniejzałożonyprzezNiemców(pierwszynagrobekpochodzi z 1915 roku). Potem wykorzystywany na miejsce pochówku ofiar walk 1914-1939, a także poległych w czasie II wojny światowej. W nekropolii chowano też członków rodzin żołnierzy garnizonu.

ARCHITEKTURA

Kluczowym założeniem architektonicznym w odniesieniu do uporządkowania Parku Trzech Kultur było nawiązanie do historycznego układu ścieżek i placów, odpowiadającego pierwotnej kompozycji z przełomu XIX i XX w. W tym celu skorygowano przebieg istniejących alejek oraz odtworzono przebieg ścieżek historycznych. Dzięki temu układ komunikacyjny odzyskał swą pierwotną spójność. Większość alejek posiada nawierzchnię mineralną, która dobrze współgra z otaczającą zielenią i nawiązuje do historycznego podłoża. Alejka z nawierzchnią asfaltową przeznaczona jest pod aktywny wypoczynek (jazda na rowerze, rolkach, itp.).
Odtworzony historyczny układ parku opiera się na łukach (aleje parkowe) i kole (place). Motyw ten wykorzystano także w elementach małej architektury i przy projektowaniu sceny. Barierki sceny odwzorowują charakterystyczne balustrady na wysokości dachu kasyna oficerskiego. Na placach położono m. in. płyty betonowe, które kiedyś stosowano w reprezentacyjnych miejscach Twierdzy (np. przed wejściem do kasyna).

W parku wyróżniamy dwa place – na pierwszym z nich usytuowany jest Pomnik Obrońców Modlina z 1939 r. na drugim znajduje się scena w formie altany nawiązująca architekturą do czasów, kiedy założono park.
Mieszkańcy i turyści korzystając z parku mogą doświadczyć przeplatania się trzech kultur, które wywarły największy wpływ na powstanie i rozwój Twierdzy Modlin. Ich nazwy noszą trzy główne aleje parkowe. Przy każdej z nich stoją tablice informujące o wpływie danej kultury na Twierdzę Modlin i jej europejskie dziedzictwo kulturowe. Zapraszamy do spacerowania i poznawania Parku Trzech Kultur, a stamtąd całej Twierdzy!

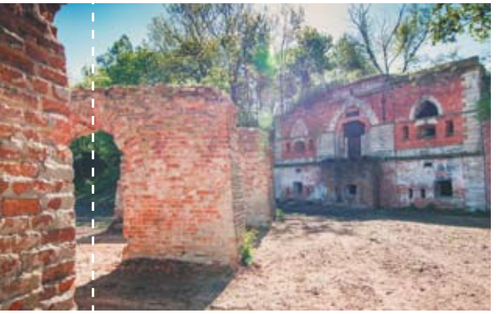

DAWNE KASYNO OFICERSKIE

Kasyno dla oficerów rosyjskich to obiekt o charakterze pałacowym. Powstał ok. 1905 roku. Wybudowany na planie litery T, z przykrytym podjazdem arkadowym od frontu i tarasem na górze. Jak na początek XX w. był to obiekt na wskroś nowoczesny. Miał oświetlenie elektryczne, własną kotłownię i unikatowe ogrzewanie parowe. Nowością była też swego rodzaju klimatyzacja, która zapewniała wymianę powietrza poprzez otwory nawiewne i kręgi wywiewu zużytego powietrza ukryte pod żyrandolami w ozdobnych rozetach. W sali kasyna 19 sierpnia 1915 roku podpisano wstępną kapitulację Twierdzy Nowogieorgijewsk, a w okresie międzywojennym gościło w swych murach najwyższych przedstawicieli władz II Rzeczpospolitej. Ze względu na swą wyjątkowość wnętrza budynku często wykorzystywane były jako scenografia przez ekipy filmowe.

POMNIK OBROŃCÓW MODLINA

Dla upamiętnienia heroicznej walki wzniesiony został Pomnik Obrońców Modlina z września 1939 r. Odsłonięcia dokonał dowódca obrony Modlina z 1939 r., gen. bryg. Wiktor Thommee. Uroczystość odbyła się 29 września 1957 r. – w rocznicę kapitulacji Twierdzy Modlin. Autorem projektu był sierżant Ryszard Lasota. Wcześniej w tym miejscu stał pomnik Józefa Piłsudskiego. Do Pomnika Obrońców wykorzystano kopiec ze schodami oraz cokół, które przypuszczalnie są z kolei pozostałością pomnika z czasów carskich.

BRAMA DĄBROWSKIEGO Z FILARAMI MOSTU

Była dwukondygnacyjna i miała charakter obronny. Wygląd elewacji od strony koszar jest skromny i nosi cechy architektury neogotyckiej. Zewnętrzny próg bramy znajdował się wysoko nad rowem fortecznym. By umożliwić żołnierzom i pojazdom wydostanie się na zewnątrz od bramy wybudowano w fosie most na ceglanych filarach. Filary tego mostu zachowały się do dzisiaj. Ciekawostką jest fakt, iż linia mostu była ostro załamana, aby ominąć sąsiednią działobitnię. W północno-wschodniej części parku znajduje się przecinająca stok droga forteczna z fragmentem placu broni (przedłużenie ul. Dąbrowskiego, pierwotnie prowadzące przez most nad fosą do Bramy Dąbrowskiego).

ALEJA MODRZEWI

Nasadzeń dokonano prawdopodobnie w związku z założeniem parku i budową kasyna – jako reprezentacyjne otoczenie tego obiektu. Modrzewie rosną pośrodku alei – w linii prostej z cokołem Pomnika Obrońców Modlina. Obecnie 9 zachowanych drzew jest w wieku od 70 do 100 lat, pozostałe mają przeważnie 40-70 lat. Drzewa te można też zauważyć przy ul. Ledóchowskiego. Płk Tadeusz Bojczewski, zaangażowany w jej budowę, w swoich

wspomnieniach pisze, że ulica ta, jest tak „krzywa", ponieważ, rozkazem dowódcy, przy jej wykonywaniu nie mógł być wycięty żaden modrzew.

BRAMA PÓŁNOCY

Jest zwana również „Płocką" lub „Księstwa Warszawskiego". Ciekawym elementem architektonicznym bramy jest zwornik kamienny w kształcie trapezu umieszczony w łuku zamurowanej bramy. Znajduje się na nim płaskorzeźba orła Księstwa Warszawskiego z kluczami w szponach i napisem „Brama Północy" oraz rok powstania – 1811. Brama łączyła drogi z Warszawy przez Jabłonnę i Nowy Dwór z drogą w kierunku Płocka. By wyjechać na trakt płocki trzeba było przebyć dwa mosty, przejechać przez środek twierdzy, bramą i zjazdem z niej skręcającym w prawo dostać się na drogę prowadzącą dnem fosy do właściwego traktu. Jak widać, cała procedura przejazdu przez twierdzę wykluczała jakikolwiek przypadkowy lub niepożądany ruch na bardzo ważnym szlaku komunikacyjnym. Brama spełniała swe funkcje do czasu wielkiej rozbudowy twierdzy w latach 1832-1841. Wtedy została zamurowana i stała się działobitnią podwałową z trzecim otworem artyleryjskim umieszczonym centralnie w zamurowanym świetle bramy. Brama Północy, obok reduty Napoleona jest najstarszym zabytkiem murowanym w Twierdzy Modlin.

RAWELIN

Wewnętrzny obwód obronny złożony m. in. z ziemnych umocnień to najstarsza część Twierdzy Modlin. Powstał w latach 1806-1807, a potem był modernizowany (w latach 1811-12 i po 1831 r.). Rawelin naprzeciwko Bramy Północy usypano na planie trójkąta, osłaniając kurtynę w fosie twierdzy. Znajdujące się tu w czasach napoleońskich umocnienie ziemne miało odmienny narys.

PROCHOWNIA Z 1811 R.

Prochownia z cegieł, modernizowana w późniejszym okresie. Wyróżnia się na tle – w większości betonowych – innych miejsc tego typu. Była zbudowana jako pierwsza prochownia w Twierdzy, kiedy, wraz z jej rozbudową i wprowadzeniem na jej uzbrojenie coraz liczniejszej artylerii, powstał problem bezpiecznego przechowywania i magazynowania prochu, ładunków wybuchowych, kul armatnich i karabinowych. Kolejne prochownie powstawały w II poł. XIX w. wraz z rozbudową pierwszej linii fortów. Na jej zapleczu zbudowano dziewięć prochowni ceglanych, które później modernizowano betonem. W sąsiedniej prochowni (bliżej Bramy Kadetów) w 1939 r. mieściło się dowództwo obrony Modlina.

KOSZARY Z BRAMĄ KADETÓW

Koszary obronne zbudowane zostały podczas wielkiej rozbudowy rosyjskiej w latach 1832-1844 na polecenie gen. Todlebena. Uznawane za najdłuższy w Europie obiekt wojskowy – mają ponad 2 km długości. Miały pełnić rolę ostatniego bastionu Twierdzy Modlin. Mogły pomieścić do 20 000 żołnierzy. W ciągu budynku koszarowego postawiono trzy wieże, dwie od strony południowej - na krańcu wschodnim koszar, „Białą" i zachodnim, „Czerwoną" oraz „Wodną" w części północnej budynku. Oś budowli dzielił korytarz, wyodrębniając dwie jego zasadnicze części: bojową - zewnętrzną i mieszkalną – wewnętrzną. Grubość ścian części zewnętrznej, które mogły być narażone na niszczące działanie pocisków, miała 182 cm, a ścian wewnętrznych i działowych, mniej narażonych na ostrzał – 120 cm. Ściany frontowe części zewnętrznej zostały wyposażone w otwory strzeleckie karabinowe i działowe, a dodatkową obronę zapewniały przylegające do murów budynku kaponiery, z których można było prowadzić ostrzał wzdłuż ścian. Komunikację do wnętrza koszar i na zewnątrz zapewniało 8 bram, z których 4 do dziś spełniają swe funkcje komunikacyjne. W latach 1919-1926 mieścił się tu Korpus Kadetów nr 2. Jedna z bram (niedaleko parkowej altany - sceny) nosi ich imię.

BLOKI CARSKIE

Zostały wybudowane w latach 1897-1903 jako zabudowania o charakterze mieszkalnym dla kadry rosyjskiej armii. Są dwukondygnacyjne i niepodpiwniczone (zamiast piwnic obok znajdują się charakterystyczne komórki). Nad klatkami schodowymi znajdują się dekoracyjne szczyty, niektóre z zachowanymi datami budowy. Warte uwagi jest to, że w wojsku rosyjskim istniał wyraźny podział między oficerami a podoficerami. Kwatery dla oficerów zostały wybudowane przy obecnej ul. Ks. Józefa Poniatowskiego, a dla podoficerów w trójkącie ulic Moniuszki, Kadetów i Szpitalnej. Obecnie znajdują się w nich prywatne mieszkania.

Najwięcej jest w parku robinii akacjowych, klonów, jesionów wyniosłych, topoli białych. Największe zagęszczenie drzew w wieku ponad 120 lat można zaobserwować w środkowym łuku między aleją polską a rosyjską (okolice sceny). Na tyłach Pomnika Obrońców Modlina znajduje się jeden jedyny jarząb szwedzki, który ma ponad 100 lat, szczególnie ciekawy ze względu na zrośnięte pnie tworzące olbrzymi pień o charakterze pomnikowym, niestety usychający. Gatunek jest objęty ścisłą ochroną.
To nie jedyne ciekawostki przyrodnicze w Twierdzy Modlin. Przy wejściu na cmentarz forteczny znajduje się pomnik przyrody – topola biała. Obszarem chronionym NATURA 2000 są Forty Modlińskie (zimowisko nietoperza mopka) oraz cały odcinek Wisły na terenie Nowego Dworu Mazowieckiego.

IMPREZY CYKLICZNE

Modlińskie plenerowe projekcje filmowe
Aktywnie z trzema kulturami
Obchody rocznic obrony Twierdzy Modlin
Historia Europy w sercu Polski

Szczegóły sprawdzaj na www.nowydwormaz.pl

CENTRUM INFORMACJI TURYSTYCZNEJ

ul. Baśki Murmańskiej 164
tel. 0 22 713 32 79

www.3rzeki.pl

czynne od wtorku do niedzieli w godz. 10-16

- bezpłatne mapy, przewodniki
- toaleta
- przewijak
- WIFI
- miejsce odpoczynku dla turystów
- punkt wypożyczenia rowerów (www.rowery.nowydwormaz.pl)

EKSPOZYCJA MUZEALNA W TWIERDZY MODLIN

ul. Baśki Murmańskiej 164
czynna od wtorku do niedzieli w godz. 10-17

- ekspozycja sprzętu wojskowego (m. in. armaty, transporter pływający, samolot ISKRA)

BAŚKA MURMAŃSKA

Niedźwiedzica polarna, która po I wojnie światowej przybyła do Twierdzy Modlin z Rosji wraz z polskimi żołnierzami.

Salutowała Piłsudskiemu w Warszawie.

Ma swój specjalny szlak dla najmłodszych, który prowadzi także przez Park Trzech Kultur.

Więcej na www.baskamurmanska.pl

Szczęśliwego Nowego Dworu!

www.nowydwormaz.pl

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Mazowsze. serce Polski

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Wydatek współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013